

Library, *A Handlist of the Arabic Manuscripts*, Dublin 1955, V, 1, 111; VI, 129; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, V, 197-198; Aidit Ghazali, *Islamic Thinkers on Economics, Administration and Transactions*, Kuala Lumpur 1991, I, 86-92; J. F. von Hammer-Purgstall, "Artikel VIII", *Jahrbücher der Literatur*, LXXXIV, Wien 1838, s. 145-156; W. Behrner, "Mémoire sur les institutions de police chez les arabes, les persans, et les turcs", *JA*, XV (Haziran 1860), s. 461-508; XVI (Ağustos-Eylül 1860), s. 114-190; XVI (Ekim-Kasım 1860), s. 347-392; XVII (Ocak 1861), s. 5-76; L. Şeyho, "Kitâbü Nihâyeti'r-rütbe fi talebi'l-hisbe", *el-Meşriq*, X/21 (1907), s. 961-968; D. Semah, "Rawdat al-Qulüb by al-Şayzari: A Twelfth Century Book on Love", *Arabica*, XXIV/2, Leiden 1977, s. 187-206; Abdülkerim Halife, "el-Muştalâhâtü'l-ḥadâriyye ve'l-ilmîyye fi kitâbi 'Nihâyeti'r-rütbe fi talebi'l-hisbe' li'ş-Şeyzerî", *MMLA*, sy. 81 (1418/1997), s. 34-47; R. Weipert, "Abd al-Rahmân Ibn Naşr al-Shayzari: Raudat al-qulüb wa-nuzhat al-muḥibb wal-maḥbûb. Edition Initiated by David Semah. Completed and Brought to Press by George J. Kanazi. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag 2003 ...", *ZDMG*, CLVI/2 (2006), s. 469-474.

CENGİZ KALLEK

ŞEYZERÎ, Emînüddin

(أمين الدين الشيزري)

Ebü'l-Ganâim Emînüddin Müslim
b. Mahmûd b. Ni'me
b. Arslân eş-Şeyzerî
(ö. 626/1229)

Edip, şair ve astronomi âlimi.

Türk asıllı olan dedeleri Arslan ile Ni'me, Suriye'de Hama yakınlarındaki Şeyzer Kalesi'nin hâkimi Üsâme b. Münkız'ın memlükü olduğu gibi babası Ebü's-Senâ Mahmûd da onun sarayının edip ve şairleri arasında yer almış, aynı zamanda Dimaşk'taki Emeviye Camii'nde Arap grameri ve edebiyatı dersleri vermekle tanınmıştır. Emînüddin eş-Şeyzerî, Dimaşk'ta doğup büyüdü ve 590 (1194) yılı civarında Ye-

men'e gitti. Yemen Eyyübîleri Hükümdarı Muizzüddin İsmâil b. Tuğtegin'in (1197-1201) sarayında bulundu. Şeyzerî'nin Mekte'de vefat ettiği belirtilmektedir (Brockelmann, *GAL*, I, 302).

Eserleri. 1. *'Acâ'ibü'l-eş'âr ve ğarâ'ibü'l-aḥbâr*. Müellifin Yemen'de iken hazırlayıp Muizzüddin'e ithaf ettiği, yirmi beş bölümden oluşan şiir ve nesir antolojisidir. Eserin 690'da (1291) istinsah edilen yegâne nüshası Peşâver Dârü'l-ulûmî'l-İslâmiyye Kütüphanesi'nde, bunun bir kopyası Hollanda Leiden Üniversitesi Kütüphanesi'nde mevcuttur. *'Acâ'ibü'l-eş'âr*'ı Ahmed Hassân, Kahire Amerikan Üniversitesi'nde doktora tezi olarak hazırlayıp yayımlamıştır (Kahire 1950). *Keşfü'z-zunûn*'da eserin adı *'Acâ'ibü'l-esfâr ve ğarâ'ibü'l-aḥbâr*, yazarın nisbesi de Şîrâzî diye kaydedilmiştir (II, 1125). 2. *Cemheretü'l-İslâm zâtü'n-nesr ve'n-nizâm*. Müellifin 622 (1225) yılından sonra kaleme aldığı ikinci antolojisi olup Yemen Eyyübîleri'nin son hükümdarı el-Melikü'l-Mes'ûd Selâhaddin Yûsuf'un kütüphanesi için hazırlanmıştır. Sadece İslâmî dönem (I-VII./VII-XIII. yüzyıllar) nesir ve nazım ürünlerinden seçmeleri kapsadığı için *Cemheretü'l-İslâm* diye isimlendirilmiştir. Medih, gazel, iftihar, risâ, hicâ, zühd, itâb, mücün, erâciz, şekvâ, tehâni, müselles, evsaf, i'tizar, muhammes ve müveşşah, cevap ve hitap şeklinde on altı bölümden (kitab) oluşmaktadır. Her bölüm on kısma ayrılmış olup bunların ilk beşi şiir, diğerleri nesir seçmelerine tahsis edilmiştir. Nesir kısımlarında da birçok şiir bulunur. Her bölümün sonunda el-Melikü'l-Mes'ûd adına yazılmış, müellife ve oğlu Ahmed'e ait birer kaside yer alır. Müşrik Meymûn b. Kays el-A'sâ'nın Hz. Peygamber için nazmettiği ileri sürülen methiye

ile (Dâliyye) başlayan antoloji başka kaynaklarda eksik kaydedilmiş, edebî yönü yüksek birçok kasideyi ve bazı kıta ve şiirlerin şerhlerini kapsamı, özgün risâle (makale, mektup), hikâye ve anekdotları içermesi, gerek edebî metinlere gerekse o dönemin âdet ve geleneklerine dair zengin mâlûmatı, müellifin kendi hayatına dair pek çok bilgi ve anekdotu ihtiva etmesi dolayısıyla ilgi çeken bir eser olarak değerlendirilmiştir. Antolojinin Leiden Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki (nr. 480) 697 (1298) istinsah tarihli yegâne nüshasının bir mikrofilm Mecnau'l-ilmîyyi'l-Arabî Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Fuat Sezgin eserin tıpkıbasımını gerçekleştirmiştir (Frankfurt 1407/1986). 3. *'Âdâtü'n-nücûm*. Yine el-Melikü'l-Mes'ûd için yazılan eser meşhur Kurtuba takvimine çok benzeyen bir almanak niteliğindedir. Ekinokslarda (gece ile gündüzün eşitliği) 52 1/2 güneş meridyeninin yüksekliği, her ay için güneş tam tepe noktasında iken gölge uzunluklarına dair verilen bilgiler takvimin yalnız Yemen'de kullanılmak üzere hazırlanmadığına işaret etmektedir (King, *Mathematical Astronomy ...*, s. 22; *A Survey of the Scientific Manuscripts*, s. 66).

BİBLİYOGRAFYA :

Emînüddin eş-Şeyzerî, *'Acâ'ibü'l-eş'âr ve ğarâ'ibü'l-aḥbâr* (nşr. Ahmed Hassân), Kahire 1950; İmâdüddin el-İsfahânî, *Haridetü'l-kaşr: Kısmü şu'arâ'i'ş-Şâm* (nşr. Şükrî Faysal), Dimaşk 1375/1955, I, 575-579; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 383; İbnü'l-Kıftî, *İnbâhü'r-ruvât*, III, 273; İbn Halikân, *Vefeyât*, II, 524-525; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1125; Brockelmann, *GAL*, I, 302; *Suppl.*, I, 460; Sezgin, *GAS*, II, 80; D. A. King, *Mathematical Astronomy in Medieval Yemen: A Bibliographical Survey*, Malibu 1983, s. 22; a.mlf., *A Survey of the Scientific Manuscripts in the Egyptian National Library*, Winona Lake 1986, s. 66; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), VII, 223; Ömer Rızâ Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, Beyrut 1414/1993, III, 852; Halil Merdem Bek, "Cemheretü'l-İslâm zâtü'n-nesr ve'n-nizâm", *MMIADm.*, XXXIII/1 (1377/1958), s. 3-20; R. Sellheim, "al-Şayzari", *EP* (İng.). IX, 411.

RAHMI ER

ŞIHNE

(bk. ŞAHNE).

ŞIRNAK

Doğu Anadolu bölgesinde şehir ve bu şehrin merkez olduğu il.

Bir kesimi Güneydoğu Anadolu, diğer kesimi Doğu Anadolu bölgesinde bulunan aynı adlı ilin merkezi olan Şirnak şehri, Güneydoğu Toroslari adı verilen dağ silsile-

Şirnak'tan bir görünüş

sinden Namaz dağı'nın (1990 m.) güneybatıya bakan yamaçları eteğinde eğimli bir arazi üzerinde kurulmuştur (şehrin orta kesiminde deniz seviyesine göre yükseklik: 1375 m.). Bu mevki Siirt'i Hakkâri'ye bağlayan yolla Mardin'i Hakkâri'ye bağlayan yolun kesişme noktasında yer almaktadır. Söz konusu kesişme noktası aynı zamanda el-Cezire düzlüklerini Doğu Anadolu yaylalarına ve buradan Azerbaycan'a ulaştıran yollar üzerinde bulunur. Önemli bir yol kavşağı olmasına rağmen tarihî kayıtlarda burada herhangi bir yerleşme olduğuna dair bilgilere rastlanmamakta, Şırnak ismi XIX. yüzyılın sonlarına doğru bir köy adı olarak geçmektedir (Cuinet, II, 612). O tarihlerdeki Bitlis vilâyetinin Siirt sancağına bağlı Eruh kazasının bir köyü olan bu küçük yerleşme, adını uzun süre yerleşik düzene geçmediği anlaşılan Şırnak aşiretinden almıştır (BA, İrade-Dahiliye, nr. 1326, 1313-R-16; BA, İrade-Hususî, nr. 41, 1313-Ra-057). Bu aşiretin adı bir risâlede Şîr-hâr diye geçmektedir (Emîr Bedirhan, s. 7). Çeşitli belgelerde Şırnak isminin bir aşiret adından geldiği kaydedildiğine göre bazı yayınlarda yer alan, bu adın şehir-i Nûh'tan gelip mahallî söyleyişte Şar-Nah ve daha sonra Şırnak biçimine dönüştüğü yolundaki söylentiler doğru değildir. XIX. yüzyılın sonlarına kadar Şırnak köyünün adına rastlanmaması aşiretin yerleşik düzene geçişinin, II. Abdülhamid döneminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da merkezî otoriteyi tesis etmek ve aşiretlerden askerî güç olarak faydalanmak gibi gerekçelerle (Kodaman, s. 29) teşkil edilen Hamidiye alaylarının teşkiliyle aynı zamana rastladığını düşündürür. Bununla beraber bulunduğu yörenin tarihi Eskiçağ'lara kadar iner ve Şırnak'ın 1990 yılına kadar bağlı olduğu Siirt'in tarihiyle paralellik gösterir. Yöre, Eskiçağ'larda Asur ve Bâbil gibi Mezopotamya'da kurulan devletlere komşu olmuş, ardından Kimmer ve İskitler'in akınlarına mâruz kalmış, Med ve Persler'in hâkimiyetine girmiştir. Milâttan önce 330 yılına kadar devam eden Pers hâkimiyetinden sonra Büyük İskender'in ve onun mirasçılarından olan Selevkoslar'ın eline geçen yörede Ortaçağ başlarında yeniden İran etkisi hâkim olmuş ve yöre Sâsânîler'le Bizans arasında birkaç defa el değiştirmiştir.

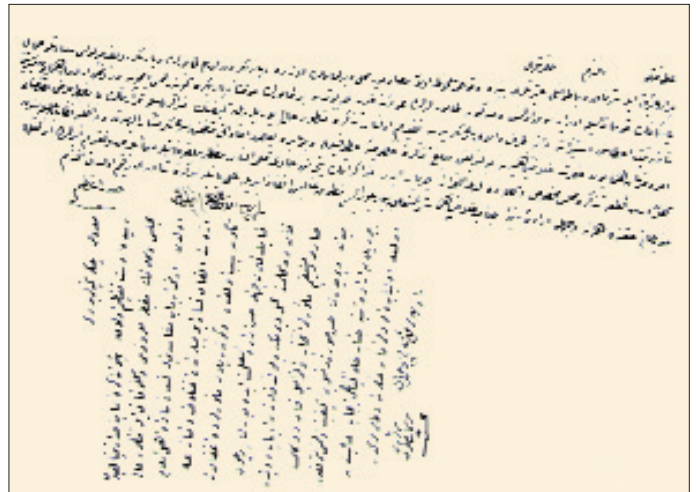
Siirt ve yöresi Halife Ömer döneminde 18 (639) yılında Doğu Anadolu'nun güneyi ile güneydoğuyu kısa sürede ele geçiren İyâz b. Ganm tarafından İslâm topraklarına katıldı. Bu yöre, İslâm hâkimiyeti döneminde yaklaşık günümüzdeki Güneydo-

ğu Anadolu bölgesine tekabül eden el-Cezire vilâyetinin ayrıldığı üç âmillikten Diyarbekir âmilliğinin sınırları içinde bulunuyordu. 433'te (1042) buraya yönelik Türkmen akınları başladı. 472'de (1079-80) Mervânîler'in elinde olan bu topraklar Sultan Melikşah tarafından 478'de (1085) Büyük Selçuklu Devleti'nin sınırları içine alındı. Ardından sırasıyla Suriye Selçukluları, İnaloğulları, Hısnıkeyfâ Artukluları ve Eyyübîler yöreye hâkim oldu. 1240 yılında Anadolu Selçukluları'na geçen yöre İlhanlılar'ın ve onların halefi durumundaki Celâyirîler'in hâkimiyetinde kaldıktan sonra Timur istilâsına uğradı. 866'ya (1462) doğru Akkoyunlular'ın, XVI. yüzyılın başlarında Safevîler'in eline geçti. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferinin ardından (920/1514) çevredeki başka yerlerle birlikte Osmanlı topraklarına katıldı.

Osmanlı idarî teşkilâtında bu topraklar Diyarbekir eyaletine bağlı Siirt sancağının sınırları içinde yer alıyordu. Tanzimat'tan sonra eyalet sisteminden vilâyet sistemine geçilince Şırnak'ın bulunduğu topraklar yine Diyarbekir vilâyetinin Siirt sancağı içinde kaldı. 1884'te Siirt sancağı Bitlis vilâyetine bağlanınca Şırnak da Bitlis vilâyetinin Siirt sancağının Eruh kazası içinde yer aldı. Cuinet'e göre aynı kaza içindeki Dergül'e göre (günümüzde Şırnak merkez ilçede Kumçatı köyü, 1990 yılında 2223 nüfus) çok daha önemsiz bir durumda olan Şırnak köyü Cumhuriyet dönemine gelmeden Eruh'tan ayrılarak Siirt iline bağlı bir kaza merkezi olmuştu (1925-1926 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi, s. 641). Cumhuriyet'in ilk nüfus sayımında köy boyutlarındaki bu kaza merkezinin nüfusu 3000'i bulmuyordu (2962). 1930 yılında belediye teşkilâtına kavuşan Şırnak'ın nüfusu 1935'te 3594'e ulaştı, 1940'ta 5000'i

geçti (5033). O tarihlerde üç mahalleden meydana gelen (Cumhuriyet, Gazipaşa ve İsmetpaşa mahalleleri) Şırnak'ın nüfusu daha sonra 5000'in altına düştü ve birkaç sayım döneminde bu sayının altında kaldı (1940'ta 3730, 1950'de 3204, 1955'te 3278, 1960'ta 4058, 1965'te 4936). Bu sıralarda merkezî mahalle durumunda olan Cumhuriyet mahallesindeki iş hanı çevresinde küçük bir alana yayılıyordu. 1970 yılından sonra nüfusu yeniden artmaya başlayan Şırnak (1970'te 7025) 1975'te 10.000 nüfusu aştı (10.587 nüfus). 1980'de 10.997, 1985'te 12.141 nüfusa erişti. 1990 yılında çıkarılan 3647 sayılı kanunla il merkezi haline gelen Şırnak şehrinin aynı yıl yapılan nüfus sayımına göre nüfusu 25.000'i aştı (25.059), 2000 yılında 50.000'i geçti (52.743) ve 2007 sayımında 54.302 nüfusa ulaştı. Bu nüfus eğitim şartlarının el verdiği ölçüde genişleyen ve günümüzde sayısını onu aşan mahallelerde yaşamaktadır. Şehrin en canlı iş merkezi Atatürk caddesi, Siirt caddesi ve Cizre caddesinin arasında kalan üçgen biçimli alanda faaliyetini sürdürmektedir. Şehir, kuzeybatıya doğru yüksek kesimlerinde bulunan Şehrinur mahallesinde 1500 m. rakımına yaklaşmakta (1480 m.), 2000 yılından sonra yapılan yeni inşaatlar ise 1200 metrenin de (1180) altına düşmektedir.

Şırnak şehri çevresinin ürünlerinden olan kıl, tiftik, yün, peynir ve tereyağı ticaretinin yapıldığı, küçük ölçekte bir tarımsal ve hayvansal ticaret merkezi durumundadır. Ayrıca yakınındaki yataklardan çıkarılan termik enerji kaynağı ve yakıt olarak kullanılan asfaltitlerden elde edilen gelir şehrin ekonomisine canlılık getirir. Şehirde önemli sanayi kuruluşu yoktur. Yalnız eskiden beri çevreye özgü bir keçi olan renkli tiftik keçilerinin tüylerini de kullanarak

Şırnak'ın bir aşiret adı olduğunu gösteren arşiv belgesi (BA, İrade-Dahiliye, nr. 1326, 1313-R-16)

dokunan Şırnak şalı ve bundan yapılan, mahallî ağızda “şal-şapık” denilen erkek giysileri üretimi bir gelenek halinde devam etmektedir. Şırnak yeni bir yerleşme yeri olduğundan burada tarihî eser de bulunmamaktadır. Şehrin camilerine verilen isimler (Ulucami, Geylânî Camii gibi) bu bakımdan yanıltıcı olmaktadır.

Şırnak şehrinin merkez olduğu Şırnak ili güneyden Suriye ve Irak ile, öteki yönlerden Mardin, Siirt, Van ve Hakkâri illeri ile kuşatılmıştır. Merkez ilçeden başka Beytüşşebap, Cizre, Güçlükonak, İdil, Silopi ve Uludere adlı altı ilçeye ayrılmıştır. 7152 km² genişliğindeki Şırnak ilinin sınırları içinde 2007 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre 416.001 kişi yaşıyordu. Nüfus yoğunluğu ise 58 idi. Diyanet İşleri Başkanlığı'na ait 2007 yılı istatistiklerine göre Şırnak'ta il ve ilçe merkezlerinde 206, bucak ve köylerde 208 olmak üzere toplam 414 cami mevcuttur. İl merkezindeki cami sayısı 24'tür.

BİBLİYOGRAFYA :

1925-1926 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Sal-nâmesi, İstanbul 1926, s. 641; Emîr Bedirhan, *Hâsilâtı* (nşr. Lutffî), [baskı yeri ve tarihi yok] (Matbaa-i İçtihat), s. 7; Cuinet, II, 612; Ali Sevim, “Diyarbakır Bölgesinin Büyük Selçuklu İmparatorluğuna Katılması”, *Atatürk Konferansları V: 1971-1972*, Ankara 1975, s. 299-307; Bayram Kodaman, *Sultan II. Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası*, Ankara 1987, s. 29; Abdülkerim Özyayın, *Sultan Muhammed Tapar Devri Selçuklu Tarihi (498-511/1105-1118)*, Ankara 1990, s. 60, 68; Bekir Sami Seçkin, *Başlangıçtan Günümüze Siirt Tarihi*, İstanbul 2005, s. 155-156; Metin Tuncel, “Geçmişten Günümüze Siirt Şehri”, *Uluslararası Siirt Sempozyumu*, İzmir 2007, s. 27, 28, 29; “Şırnak”, *Türkiye'de Beldeler*, sy. 57, İstanbul 1985, s. 108-112; M. Streck, “Buhtan”, *IA*, II, 773-774.

METİN TUNCCEL

ŞİA (الشيعية)

Hz. Peygamber'in vefatından sonra devlet yönetiminin Hz. Ali'ye ve onun soyundan gelenlere ait olduğu düşüncesi etrafında birleşen çeşitli grupların ortak adı.

Sözlükte “tâbi olmak, desteklemek; şâ-yi olmak, çoğalmak” anlamlarındaki **şiyâ'** kökünden türeyen **şîa** kelimesi “tarafdar, yardımcı, destekleyici; bir işi gerçekleştirmek için bir kimse etrafında toplanan grup” mânâsına gelir. Müfredi **şîi** biçiminde kullanılır. Terim olarak Resûl-i Ekrem'in vefatının ardından devlet başkanlığının Hz. Ali'ye ve onun evlâdından belli kimselere inkıtal etmesi gerektiğini savunan grupla-

rı ifade eder (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “şy^c” md.; *Lisânü'l-'Arab*, “şy^c” md.). Kur'an-ı Kerim'de “şiyâ'” kökü biri fiil, diğerleri tekil (şîa) ve çoğul (şiya', eşyâ') isim olarak on iki yerde sözlük anlamlarında geçmektedir (M. F. Abdülbâkî, *el-Mu'cem*, “şy^c” md.). Kelime sözlük mânâsıyla Sünnî hadis literatüründe de yer alır (meselâ bk. *Müsned*, II, 67; Dârimî, “Şalât”, 165; Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 16). Şîi hadis mecmualarında ise hem sözlük hem terim anlamıyla çokça tekrarlanır (Berâzîş, *Mu'cem*, “şy^c” md.). Şîa kelimesinin ilk dönemlerde sözlük mânâsı çerçevesinde “tarafdar” anlamıyla kullanıldığı görülmektedir. Meselâ İran'ın fethi sırasında Sâsânî kumandanı Hürmüzân ve ileri gelenlerden on iki kişi Medine'ye getirildiğinde Halife Ömer, “Bu adamı ve şiasını İslâm'a boyun eğdiren Allah'a hamdolsun” demiş (İbn Sa'd, V, 89), Hz. Ali Cemel Vak'ası dönüşünde muhaliflerini niçin öldürdüğünü soran kişiye, “Onlar da benim şiamı öldürdüler” cevabını vermiştir (Nasr b. Müzâhim, s. 5). Kelime “şiatü Osmân” ve “şiatü Ali” şeklinde izâfetle kullanıldığında Hz. Osman ile Hz. Ali'ye tâbi olanları, “eş-şiatü'l-Aleviyye” ve “eş-şiatü'l-Abbâsiyye” şeklinde kullanıldığında ise Hz. Ali ve Abbas oğulları taraftarlarını belirtir. Şiatü Osmân zamanla el-Osmâniyye, Şiatü Ali ise eş-Şîa biçiminde terim anlamı kazanmıştır. Sa'd b. Abdullah el-Kummî ve Hasan b. Mûsâ en-Nevbahtî, Şîa'nın, Hz. Peygamber devrinde Şiatü Ali terkibiyle Hz. Ali'ye bağlı olup daha sonra onun imâmetini benimseyen kimseler olduğunu belirtirken (*el-Makâlât ve'l-fırak*, s. 15; *Fıraku's-Şî'a*, s. 15-16) Şeyh Müfid, Şîa'nın, Resûlullah'ın vefatından önceki halifelerin hilâfetini reddedip Ali'nin imâmetini kabul eden; imâmetin kesintisiz devamını isteyen, kendilerinin Ali'ye tâbi olduğunu, onun ise kimseye tâbi olmadığını düşünen Ali taraftarlarına verilen bir isim kabul edildiğini söyler (*Evâ'ilü'l-makâlât*, s. 1-2). Şeyh Müfid'in öğrencisi Ebû Ca'fer et-Tûsî buna nas ve vasiyet kavramlarını ekleyerek Şîiliğin, Allah'ın iradesi ve Peygamber'in vasiyetiyle Hz. Ali'nin müslümanların imamı olduğuna inanmaktan ibaret bulunduğunu belirtir (*Telhişü's-Sâfi*, II, 56). Ebû'l-Hasan el-Eş'arî'ye göre bu zümreye Şîa denilmesi Hz. Ali'ye tarafdar olmaları, sahâbiler içinde onu en üstün kabul etmeleri dolayısıyladır (*Makâlât*, s. 65). Şehristânî daha geniş bir çerçeve çizerek Şîa'nın, Hz. Ali'nin imâmetinin Resûlullah'tan gelen açık veya kapalı deliller ve vasiyet yoluyla sabit olduğunu, bir engel bulunmadığı takdirde

imâmetin Ali evlâdınca yürütüleceğini, imamların büyük ve küçük günahlardan korunduğunu, imâmetin dinde toplumun tercihine bırakılmayacak temel bir rükün özelliği taşıdığını kabul edenler olduğunu ileri sürer (*el-Milel*, I, 162). İbnü'n-Nedîm'in kaydettiğine göre Hz. Ali kendi taraftarlarını şîa yanında evliya, asfiya, ashap (dostlar, arkadaşlar) gibi kelimelerle nitelemiştir (*el-Fihrist*, s. 223). Bu arada kendi içinde bazan Ehlü't-teşeyyu' ve özellikle Hâssa (özel grup) isimleriyle de anılan Şîa muhalifleri tarafından bir yergi ifadesi olarak Râfıza şeklinde isimlendirilmiştir (*A'yânü's-Şî'a*, I, 20-21).

Ortaya Çıkışı. Ali taraftarlığının siyasi bir zümre şeklinde ne zaman ortaya çıktığı hususu tartışmalıdır. Bazı Şîi müellifleri bütün peygamberlerin sahifelerinde Ali'nin velâyetine dair kayıt bulunduğunu ileri sürerken (Küleynî, I, 437), Şîa'nın çoğunluğu bu taraftarlığın Resûl-i Ekrem devrinde onun vasıtasıyla ortaya çıkıp geliştiğini, o dönemde Hz. Peygamber'in vefatından sonra Ali'nin imam olacağı düşüncesini benimseyen, başta Selmân-ı Fârisî, Ebû Zer el-Gifârî, Mikdâd b. Esved ve Ammâr b. Yâsir gibi sahâbilerin şiatü Ali diye anıldığını belirtmektedir (Kummî, s. 15; Nevbahtî, s. 15-16). Şîa dışındaki âlimlerin bir kısmı Ali taraftarlığının, Resûlullah'ın vefatını takiben yönetime Ehl-i bey'ten birinin ve özellikle Hz. Ali'nin getirilmesinin daha uygun olacağını düşünen ve çoğunluğu Hâşimîler'den olan bir toplulukla başladığını söylerken (meselâ bk. İbn Haldûn, *el-İber*, III, 170-171) bir kısmı, bunun Hz. Osman'ın ölümünün ardından ortaya çıktığını (İbn Hazm, II, 216) ve nifak tohumunun bu devrede Abdullah b. Sebe tarafından atıldığını ileri sürmüştür. Bir başka görüşe göre Ali taraftarlığı ve Şîa ismi Siffin Vak'asıyla (37/657) birlikte zuhur etmiş (meselâ bk. Watt, *Islam and Integration*, s. 104), diğer bir görüşe göre ise Emevî kuvvetlerince şehid edilen Hüseyin'in kanı Şîa'nın temel unsurunu teşkil etmiştir (*IA*, XI, 503). Bunlardan doğruya en yakın görüş sonuncusu olup diğer görüşlerin Şîa'nın henüz mezhep durumuna gelmediği zaman dilimlerini belirttiği söylenebilir.

Genel kabule göre, Hz. Peygamber'in vefatından sonra yönetimi kimin üstleneceği konusunda belirleyici bir nas bulunmadığından ensarla muhacirler bu hususta görüş ayrılığına düşmüşler, Hâşimîler ve diğer Ali taraftarları, imâmeti bir miras gibi kabul ederek Resûlullah'a haleflik etmenin kendi hakları olduğunu savun-